तक्रपिण्डं चाथ मस्तु प्राग्राढं दधिमण्डके।
आतञ्चनं सञ्जावनं प्रतीवापश्च मूतकम् ॥ १४४ ॥
पयो दुग्धं च पीथं च स्तन्यं पुंसवनं सरम्।
गव्यं ज्येष्ठं मधु क्षीरं योग्यं सोमरसोद्भवम् ॥ १४५ ॥
ऊधस्यं जीवनीयं च धारोष्णं त्वमृतं पयः।
आसप्ताहात्तु पीयूषं ततो मोरटमोरके ॥ १४६ ॥
अविसोढाविमरीसे अविदूसमवेः पयः।
सन्तानिनी क्षीरशरः शरोग्रद्रवसंहतिः ॥ १४७ ॥
तिलाटः कूर्चिका चेति क्षीरस्य विकृती उभे।
घोलं तूग्रं कालशेयं दण्डाहतरसायने ॥ १४८ ॥
मोरटं गोरसश्चाथ घोलः पादाम्बुसंयुते।
तक्रं कट्वरमर्शोघ्नं श्वेतच्छाणं च सारणम् ॥ १४९ ॥
निरम्बु घोलं मथितमुदश्वित्तु जलार्धकम् ॥ १४९½ ॥

इति भगवता यादवप्रकाशेन विरचितायां वैजयन्त्यां
भूमिकाण्डे वैश्याध्यायः ॥ ८ ॥

शूद्राध्यायः ॥ ९ ॥

शूद्रोऽन्त्यवर्णो वृषलो द्विजपोतो जघन्यजः।
पज्जः पद्योऽप्येकजातिः शूद्राः सङ्करजा अपि ॥ १ ॥
दासे भृत्यः परिस्कन्दः परजातः परैधितः।
नियोज्यचेटकप्रेष्यभुजिष्यपरिचारकाः ॥ २ ॥
लाडीककिङ्करप्रेङ्खपाल्लकपरिकर्मिणः।
सञ्चारिते धीकरश्च गोप्याः स्युर्दाससूनवः ॥ ३ ॥
बन्धके स्थित आयत्तो भक्तायैव स्थितः कृतः।
स्वस्कन्दो भिन्नकुम्भश्च भुजिष्यो दासमोचितः ॥ ४ ॥
भृतके भृतिभुक्कर्मकरो वैतनिकस्त्रिषु।
भरण्यं भरणं भर्म वेतनं निष्क्रयो भृतिः ॥ ५ ॥
कर्मण्या तुलिका भृत्या भारवाहस्तु भारिकः।
वार्त्ताहरो वैवधिको भारयष्टिर्विहङ्गिका ॥ ६ ॥
शिक्यं तल्लम्बि काचश्च पाथेयं शम्बलोऽस्त्रियाम्।
कारवः शिल्पिनः सर्वे कुलिकास्ते कुलोत्तमाः ॥ ७ ॥
कला शिल्पं च कर्माथ तन्तुवायः कुविन्दकः।
वाणिर्व्यूतिश्च वानं स्याद् वेमा ना वानदण्डकः ॥ ८ ॥
तर्कुः कर्तनभाण्डे ना त्रसरः सूत्रवेष्टनः।
धराः कार्पासतूलाः स्युस्तूलमस्त्री पिचुः पुमान् ॥ ९ ॥
पिञ्जनं स्याद्विहननं धराणां प्रविसारणम्।
कल्पनं कर्तनं तुल्ये त्रिवृतं तु त्रिवित् त्रिषु ॥ १० ॥
आवर्तनं तु वलनं सूत्राणि नरि तन्तवः।
सौचिकस्तुन्नवायः स्यात् सूचिः सूचा च सीवनी ॥ ११ ॥
सूचिसूत्रं पिप्पलकमोतं प्रोतमुभे त्रिषु।
सीवनं सेवनं स्यूती रङ्गाजीवस्तु चित्रकृत् ॥ १२ ॥
लेखनी तूलिका कूर्ची पुस्तं लेप्यादिकर्मणि।
या तु लेप्यमयी नारी सा स्यादञ्जलिकारिका ॥ १३ ॥
पाञ्चालिका तु वस्त्रादिपुत्रिका सालभञ्जिका।
पलगण्डो लेपकारः कल्पाणिः समलेपनी ॥ १४ ॥
संवाहकोऽङ्गमर्दी स्याच्छस्त्रमार्जोऽसिधावकः।
मणिकारो वैघटिकः शौल्बिकस्ताम्रकुट्टकः ॥ १५ ॥

नाडिन्धमः स्वर्णकारः कलादो 'मौष्टिकः समाः ।
कर्मारः स्यादयस्कारो व्योकारो लोहकारकः ॥ १६ ॥
शाङ्खिकः स्यात् काम्बविको भस्त्रा चर्मप्रसेविका ।
सन्दंशः स्यात् कङ्कमुखः काणा मूका बुषा स्मृता ॥ १७ ॥
विध्यते येन मण्यादिराविधोऽसौ निघोऽपि च ।
आस्फोटनी वेधनिका भ्रमः कुन्दश्च यन्त्रकम् ॥ १८ ॥
नाराची स्यादेषणिका शाणस्तु निकषः कषः ।
रोषाणस्तु घृषिर्घृष्वो हेमादिनिकषाश्मनि ॥ १९ ॥
यत्र निक्षिप्य कूटेन हन्यते सा निघानिका ।
प्रतिच्छाया प्रतिकृतिः प्रतिमा प्रतियातना ॥ २० ॥
प्रतिच्छन्दः प्रतिनिधिर्बेरं च प्रतिरूपकम् ।
प्रतिबिम्बोपमाने च सादृश्ये सन्निभं निभम् ॥ २१ ॥
हरिणी हेमप्रतिमा सूर्मिः स्थूणान्यलोहजा ।
कूटोऽश्मकुट्टकोऽथ स्याट्टङ्कः पाषाणदारकः ॥ २२ ॥
कायस्थः स्याल्लिपिकरः करणोऽक्षरजीवनः ।
लेखकोऽक्षरचञ्चुश्च लिबिर्लेखाक्षरस्य या ॥ २३ ॥
लिपिस्त्वालेख्यलेखा स्याद्रेखा तु स्यादकृत्रिमा ।
वर्णान्तरस्य सर्पादौ लाजिर्लेखा तु कृत्रिमा ॥ २४ ॥
मेलामन्दो मषिघटी मेलाम्बु मलिनाम्बु च ।
मेला (मणिर्न षण् तस्या लेखन्या) कणिकोद्धृता ॥ २५ ॥
चण्डिलः क्षुरमर्दी स्यान्नापितोऽन्तावसाय्यपि ।
क्षुरोऽस्य वपनं शस्त्रं कर्त्रिका कर्तनी कृवी ॥ २६ ॥
कुम्भकारः कुलालोऽस्य पचनं पाकमण्डलम् ।
धूसरश्चाक्रिकस्तैली पिण्याको ना खलिः स्त्रियाम् ॥ २७ ॥
आभीरस्तु महाशूद्रो गोपो गोसङ्ख्यगोदुहौ ।
गोपालो वल्लवश्चाथ वत्सीयस्त्रिषु तद्धिते ॥ २८ ॥
जाबालः स्यादजाजीवः कोणोऽक्ली लगुडो नरि ।
सन्दानं दामनी दामा न ना दाम पशोस्तु या ॥ २९ ॥
रज्जुः सा बन्धनी तन्त्री त्वल्पा पाशस्तु कर्णिका ।
गुणो वराटो रज्जुः स्त्री न ना शुल्बा वटी त्रयी ॥ ३० ॥
ग्रन्थिर्बन्धो व्रजो गोष्ठो गौष्ठीनं तु पुरा व्रजः ।
मन्थस्तु मन्था मन्थानो वैशाखः स्रजकोऽपि च ॥ ३१ ॥

कुठारो मन्थविष्कम्भो मन्थपात्रं तु गर्गरी ।
घोष आभीरपल्ली स्यात् पक्कणोऽस्त्यन्त्यजालयः ॥ ३२ ॥
मालाकारो माल्यजीवी मालिकः प्रातिहारकः ।
ऊर्णा स्नावः कदल्यादेः करण्डी तु पुटी त्रयी ॥ ३३ ॥
तक्षा तु वर्धकिस्त्वष्टा रथकारश्च काष्ठतट् ।
ग्रामाधीनो ग्रामतक्षः कौटतक्षोऽनधीनकः ॥ ३४ ॥
स उद्धनो यत्र काष्ठे काष्ठं निक्षिप्य तक्ष्यते ।
व्रश्चनः पत्रपरशुः परशुस्तु परश्वधः ॥ ३५ ॥
स्वधितिर्ना कुठारोऽक्ली वासी स्याद्दारुतक्षणी ।
क्रकचोऽस्त्री करपत्रं स्वधितिः कर्त्तनः समौ ॥ ३६ ॥
जीवान्तको मांसिकश्च कौटिको मांसविक्रयी ।
सूनातटिर्वधस्थानं कृपाणीली च कर्तरी ॥ ३७ ॥
मृगयुर्लुब्धको व्याधो द्वौ वागुरिकजालिकौ ।
आच्छोटनं खेटनञ्च मृगव्यं मृगयाऽपि च ॥ ३८ ॥
आखेटश्च वराधिश्च वागुरा मृगबन्धिनी ।
श्वा विश्वकद्रुर्मृगयादक्षोऽलर्कस्तु योगितः ॥ ३९ ॥
दक्षिणेर्मा तु स मृगो यो लुब्धैर्दक्षिणे हतः ।
वैतंसिकः शाकुनिक उन्माथः कूटयन्त्रकम् ॥ ४० ॥
शल्यमस्त्री शलाका स्याद् वितंसः पक्षिबन्धनम् ।
पक्षिणा येन गृह्यन्ते पक्षिणोऽन्ये स दीपकः ॥ ४१ ॥
कैवर्तो धीवरो दाशो नौजीवी जालिमार्गरौ ।
मत्स्यधानी कुवेणी स्याद् बलिशं मत्स्यवेधनम् ॥ ४२ ॥
जालमानाय उद्दालस्तून्नतो मुकुलाकृतिः ।
पादूकृच्चर्मकारः स्यादारा चर्मप्रभेदनी ॥ ४३ ॥
वर्द्धी नर्द्धी वरत्रा च शौण्डिकस्त्वासुतीवलः ।
कल्यापालो ध्वजी चाथ मद्यं स्यात् कपिशायनम् ॥ ४४ ॥
शीधु कश्यमिरा कल्या शुण्डा देवी परिस्रुता ।
परिस्रुन्माधवी हाला प्रसन्ना मदिरा सुरा ॥ ४५ ॥
मदना मोहकलिका मदिष्ठा काचमालिका ।
कादम्बरी वारुणी च मधूलैस्तु मधूलिका ॥ ४६ ॥
पक्वैस्त्विक्षुरसैरस्त्री शीधुः पङ्करसः शिवः ।
शीतपङ्को रूक्षणीयोऽप्यपक्वै रसिकासवौ ॥ ४७ ॥

मधुमद्ये तु माध्वीकं कामिकान्तं मदोत्कटम् ।
विक्रान्तं कपिशं हृद्यं मुखवासः सुखोदयः ॥ ४८ ॥
मध्वासवोऽसितः सेव्यः शार्करो माधवोऽस्त्रियाम् ।
मैरेयमासवो धात्रीधातकीगुडवारिभिः ॥ ४९ ॥
काकोली पैष्टिकी श्वेताऽप्यापानं पानगोष्ठिका ।
नग्नहूर्ना मद्यबीजं किण्वमप्यथ मेदकः ॥ ५० ॥
जगलोऽथ सनिस्सारो मर्कसो मासरोऽपि च ।
आसूतिर्मद्यसन्धानमासवोऽभिषवोऽपि च ॥ ५१ ॥
कारोत्तरः सुरामण्ड आसवोऽप्यथ भक्षणम् ।
उपदंशोऽपदंशश्च मधुवारा मधुक्रमाः ॥ ५२ ॥
शुण्डापानं मदस्थानं सपीतिः सहपानकम् ।
सरकं चषकं चास्त्री गल्वर्तोऽप्यनुकर्षणम् ॥ ५३ ॥
पानगोष्ठीषु यन्नृत्तं तत्र स्यादुच्चतालकम् ।
प्लवचाण्डालचण्डालमातङ्गास्तु जनङ्गमे ॥ ५४ ॥
विष्टिर्ना कारितं कर्म हठाद्येऽपि च तत्कृतः ।
अथैकागारिकश्चोरः परिमोषी मलिम्लुचः ॥ ५५ ॥
प्रतिरोधी परास्कन्दी तस्करः प्रतिरोधकः ।
स्तेनो रात्रिचरो दस्युर्मोषकः पारिपन्थिकः ॥ ५६ ॥
पश्यतो यो हरत्यर्थं स चोरः पश्यतोहरः ।
पटच्चरः पटच्चोरो बन्दी स्त्री प्रग्रहो ग्रहः ॥ ५७ ॥
लोप्त्रं हृतोऽर्थश्चौर्यं तु स्तेयं स्तैन्यं च चौरिका ।
धूर्तोऽक्षधूर्तः कितवो द्यूतकृत् कृष्णकोहलः ॥ ५८ ॥
चौरिकश्चाक्षजीवी च सभिका द्यूतकारकाः ।
द्यूतोऽस्त्रियामक्षवती तद्भेदाः पञ्चिकादयः ॥ ५९ ॥
समाधिश्च समङ्गश्च परिवी रञ्जनं च तत् ।
पणो ग्लहो देवनस्तु पाशकोऽक्षोऽथ शारयः ॥ ६० ॥
शाराः स्युः परिणायस्तु तेषां सञ्चारणेऽभितः ।
अक्षपाता अयास्ते तु चतुस्त्रिव्येकयोगिनः ॥ ६१ ॥
कृतं त्रेता द्वापरं च कलिश्चेति यथाक्रमम् ।
जायाजीवस्तु शैलूषः शैलाली भरतो नटः ॥ ६२ ॥
रङ्गाजीवो नृतुर्नग्नो नण्डो रङ्गावतार्यपि ।
सर्वकेशी कृशाश्वी च नर्तकस्त्वभ्रफुल्लकः ॥ ६३ ॥

यो यष्टिरज्जुखड्गेषु प्रनृत्यति स पूरकः ।
केलकः प्रवकश्चासौ चारणास्तु कुशीलवाः ॥ ६४ ॥
नर्तको भूमिकां प्राप्तो देवानामर्धमानुषः ।
रङ्गावतारी रुद्रस्य (कृष्णस्य) त्वर्धमानवः ॥ ६५ ॥
रामस्य स्याद्देवरथः शक्रस्य तु शचीबलः ।
रावणस्य तु रङ्गोपमर्दी कंसस्य भूमिकाम् ॥ ६६ ॥
प्राप्तः फालगलालेपो यस्तु स्त्रीभूमिकां गतः ।
स भ्रूकुंसो भ्रुकुंसश्च भ्रकुंसश्च भृकुंसवत् ॥ ६७ ॥
तत्तद्वेषो भूमिका स्यात् तद्धारी भूमिकागतः ।
पात्राणि नाट्येऽधिकृताः सूत्रधारस्तु सूचकः ॥ ६८ ॥
नान्दी तु पाठको नान्द्याः पार्श्वस्थाः पारिपार्श्विकाः ।
विदूषकः केलिकिलः प्रहासी प्रतिभोऽपि च ॥ ६९ ॥
वेश्याचार्यः पीठमर्दः षिद्गो वातसुतो विटः ।
मार्दङ्गिको मौरजिको वीणावादास्तु वैणिकाः ॥ ७० ॥
वेणुध्माः स्युर्वैणविकाः पाणिवादास्तु पाणिघाः ।
नृत्तं गीतं वाद्यमिति नाट्यं तौर्यत्रिकं त्रिकम् ॥ ७१ ॥
सङ्गीतकं प्रेक्षणार्थे नाट्योक्ते नाट्यधर्मिका ।
उत्तमोत्तमिकं श्लोकैः सैन्धवं प्राकृतोक्तिभिः ॥ ७२ ॥
ताण्डवोऽस्त्री नृत्तलास्यनटनाक्षजनर्तनम् ।
नटितिर्नाटकी रासो नृत्तं बाह्यं स्वकल्पितम् ॥ ७३ ॥
रसभावाङ्गहाराद्यैः शास्त्रोक्तै रूपकाश्रयम् ।
नृत्तमाभ्यन्तरं नाम स्थायिभावात्मको रसः ॥ ७४ ॥
शृङ्गारहास्यबीभत्सवीराद्भुतभयानकाः ।
रौद्रश्च करुणश्चाष्टौ रसाः शान्तोऽपि च क्वचित् ॥ ७५ ॥
स्थायिभावाः क्रमादेषां रतिर्हासो जुगुप्सनम् ।
उत्साहो विस्मयो भीतिः क्रोधः शोकः शमोऽपि च ॥ ७६ ॥
बीभत्समाने बीभत्सो विस्मेतर्यद्भुतो रसः ।
भयानको रसो भीते हास्यो हसितरि स्थितः ॥ ७७ ॥
बीभत्सो विकृतिश्चित्रं त्वाश्चर्यं फुल्लमद्भुतम् ।
भयानकं प्रतिभयं भीमं भीष्मं भयङ्करम् ॥ ७८ ॥
भैरवं भीषणं घोरमाभीलं दारुणं च तत् ।
करुणः सकृपो रौद्रस्तूग्रोऽमी विंशतिस्त्रिषु ॥ ७९ ॥

भावो मनोविकारः स्यादनुभावोऽस्य सूचकः ।
विभावो हेतवस्तस्य भावस्य हृदि वर्त्स्यतः ॥ ८० ॥
स्थायिसञ्चारिभेदेन द्विधा भावो व्यवस्थितः ।
स्वेदो घर्मो निदाघः स्यात् कालिका तु विवर्णता ॥ ८१ ॥
रोमोद्गमो रोमहर्षो रोमाञ्चः कण्टकोऽपि च ।
रोमाङ्क उल्लसनकमप्युल्बणकमित्यपि ॥ ८२ ॥
स्मितं त्वदृष्टदशने हासो वक्रोष्ठिका न ना ।
रुचिः स्त्री हसितं दृष्टदन्ते विहसितं श्रुते ॥ ८३ ॥
सोत्प्रासे त्वाच्छुरितकं तथोपहसितं भवेत् ।
निकुञ्चितशिरोगात्रमट्टहासो महाहसे ॥ ८४ ॥
अतिहासस्त्वनुस्यूतोऽपहासोऽकारणात् कृते ।
स्वरभेदस्तु कलकत्वं स्वरकम्पस्तु वेपथुः ॥ ८५ ॥
आकारगोपनायामपटीकाप्यवकटापि स्त्री ।
न पुमानवहित्था स्यादक्ली गृहजालिकाप्यस्याम् ॥ ८६ ॥
क्रन्दितं रुदितं क्रुष्टं लोतोऽश्रु नयनोदकम् ।
अस्रु रोदनमास्रं च क्रीडा खेला च कुर्दनम् ॥ ८७ ॥
न स्त्री केलिः परीहासः क्रीडा लीला च नर्म च ।
जृम्भणं तु त्रयी जृम्भा मुखभेदस्तु जृम्भिका ॥ ८८ ॥
एजनं वेपथुः कम्पः प्रलयोऽस्पन्दनस्थितिः ।
आटोपावेगसंरम्भसम्भ्रमास्तु त्वरा त्वरी ॥ ८९ ॥
असौम्येऽक्षण्यदृष्टिः स्यादवलोकस्त्वधः कृतः ।
उन्मीलनं स्यादुन्मेषो निमिषस्तु निमीलनम् ॥ ९० ॥
स्फुरितं स्पन्दितमथ भ्रुकुटिर्भ्रूकुटिः स्त्रियाम् ।
भ्रकुटिर्भृकुटिः सारी काली तीरतरङ्गिका ॥ ९१ ॥
चतुरं त्वल्पा भ्रुकुटी रेचितं त्वेकया भ्रुवा ।
चेष्टाः शृङ्गारजाः स्त्रीणां हावा लीलादयो दश ॥ ९२ ॥
वल्लभानुकृतिर्लीला विलासः श्लिष्टविक्रिया ।
विच्छित्तिर्वस्त्रमाल्यादेर्न्यासोऽनास्थोपशोभितः ॥ ९३ ॥
सकृत्सुश्लिष्टरुदितस्मितादि किलिकिञ्चितम् ।
बिब्बोकोऽहङ्कृतेनैव प्राप्तेऽभीष्टेऽप्यनादरः ॥ ९४ ॥
विकृतं तूचितस्यापि लज्जादिभिरभाषणम् ।
मोट्टायितं वल्लभस्य चिन्ता कुट्टमितं पुनः ॥ ९५ ॥

स्तनोष्ठादेर्दृढस्पर्शाद् (दुःखवत्) सुखसम्भ्रमः ।
विभ्रमो दृग्विपर्यासो ललितं कोमलक्रमः ॥ ९६ ॥
सत्त्वाद्भावस्ततो हावो लीला हावात् समुत्थिता ।
अङ्गहारोऽङ्गविक्षेपो नानाकरणसंहतिः ॥ ९७ ॥
करणान्यङ्गचेष्टाः स्युर्हरणं करणं समे ।
व्यञ्जकोऽभिनयो यस्तु सूच्योऽर्थोऽभिनयः स च ॥ ९८ ॥
भूषणाद्यैर्गिराऽङ्गेन सत्त्वेनाभिनयाः कृताः ।
त्रिषु क्रमात् स्युराहार्यवाचिकाङ्गिकसात्त्विकाः ॥ ९९ ॥
नाटकं नाटिका भाणो वीथिः प्रहसनं डिमः ।
ईहामृगः प्रकरणमङ्कः समवकारकः ॥ १०० ॥
व्यायोगश्चेति रूपाणि नाट्यस्यैता विकल्पनाः ।
भारती सात्त्वती चैव कैशिक्यारभटीति च ॥ १०१ ॥
चतस्रो वृत्तयो भाषाः संस्कृताद्या विकल्पिताः ।
भारती संस्कृता वाणी शेषाश्चेष्टा इति क्वचित् ॥ १०२ ॥
अथ नाट्योक्तयो राजा देवो भट्टारकोऽपि च ।
महाराजश्च राज्ञी तु स्वामिनी महिषी तु चेत् ॥ १०३ ॥
देवी स्याद्भट्टिनी त्वन्या गणिका पुनरज्जुका ।
भट्टारिका राजमाता तत्पुत्री भर्तृदारिका ॥ १०४ ॥
तनयस्त्वस्य गोस्वामी (स्वामी) चाप्यथ राष्ट्रियः ।
स्यालोऽस्य युवराजस्तु कुमारो भर्तृदारकः ॥ १०५ ॥
पतिस्त्वार्य आर्यपुत्र आर्यौ मारिषमार्षकौ ।
आबुकस्तु पिताऽम्बा तु माता ज्येष्ठा स्वसौत्रिका ॥ १०६ ॥
बला बुसा कनिष्ठा स्यादावुत्तो भगिनीपतिः ।
बाला वासूर्भदन्ताः स्युः शाक्यक्षपणकादयः ॥ १०७ ॥
आर्यभ्राता क्षुल्लतातो देवरस्त्वार्यपुत्रकः ।
हण्डे हञ्जे हलाऽऽह्वाने नीचां चेटीं सखीं प्रति ॥ १०८ ॥
अब्रह्मण्यमवद्यं स्यान्निष्ठा निर्वहणं समे ।
गीतं गेयं च गानं च यत्तु तन्त्रीसमुद्भवम् ॥ १०९ ॥
तन्निर्गीतं बहिर्गीतं गान्धर्वं दिव्यमैश्वरम् ।
सप्त स्वरास्त्रयो ग्रामा मूर्छना एकविंशतिः ॥ ११० ॥
तानान्येकोनपञ्चाशदित्येष स्वरविस्तरः ।
स्थानान्युरः शिरः कण्ठः श्रावकः कण्ठजो गुणः ॥ १११ ॥

यो दूराच्छ्रावयत्यन्ये त्वन्वर्था मधुरादयः ।
काकीत्याद्याः कण्ठदोषास्तत्र काकी नृलिङ्गकः ॥ ११२ ॥
अगम्भीरः स्वरोऽथ स्यात्तम्बिकी घ्राणनिर्गतिः ।
सन्दष्टो भेदसम्मिश्रः कफिलो घर्घरः कफात् ॥ ११३ ॥
काकली तु कले सूक्ष्मे रागा गीतेर्विधाः पृथक् ।
वादित्रं वादनं वाद्यमोतोद्यं तच्चतुर्विधम् ॥ ११४ ॥
ततं वीणादिकं वाद्यं तालाद्यं विततं घनम् ।
वंशादिकं तु सुषिरमानद्धं मुरजादिकम् ॥ ११५ ॥
घनं चाथाद्यवाद्ये द्वे विततं सहकीर्तने ।
विपञ्ची वल्लकी वीणा घोषवत्यनुवादिनी ॥ ११६ ॥
स्यात् कण्ठकूणिका चाथ स्याच्चित्रा परिवादिनी ।
तन्त्र्यश्चेत् सप्त ताश्चेत् स्युश्चतुर्दश चतुर्दशी ॥ ११७ ॥
एकादश्येकादश चेदेवं वीणा त्रयोदशी ।
वीणा स्थाणोरनालम्बी गणानां तु प्रभावती ॥ ११८ ॥
विश्वावसोस्तु बृहती तुम्बुरोस्तु कलावती ।
महती नारदस्य स्यात् सरस्वत्यास्तु कच्छपी ॥ ११९ ॥
कोलम्बकस्तु कायोऽस्याः ककुभस्तु प्रसेवकः ।
वीणा वंशशलाका तु कणिका कूणिका च सा ॥ १२० ॥
परिवादो वादनार्थं उपनाहस्तु बन्धनम् ।
तन्त्रीष्वङ्गुष्ठसंस्पर्शः कलस्तासां तु ताडनम् ॥ १२१ ॥
निष्कोटितोऽस्त्री सव्येन तलस्त्वन्येन पाणिना ।
लयस्तु साम्यं दशभिश्छन्दोऽक्षरपदैः सह ॥ १२२ ॥
विलम्बितं द्रुतं मध्यं तत्त्वमोघो घनं क्रमात् ।
तालः कालक्रियामानं क्रियाङ्गुलिकरोद्भवा ॥ १२३ ॥
ताली त्रयी कांस्यताली विताली तालपत्रिका ।
झिङ्किल्लस्तु पयोऽथ स्याद् दर्दरः कलशीमुखः ॥ १२४ ॥
वंशे तु वंशिका पूरी मुरली वेणुका च सा ।
शृङ्गवाद्ये खरमुखं स्यादाघट्टलिकेति च ॥ १२५ ॥
तोट्टभी चाथ पिच्छोला पाली तु जतुकाहला ।
काहला तु कहाला स्याच्चण्डकोलाहलेति च ॥ १२६ ॥
नालिका सुषिरच्छेदे मुरली पुष्पिकेति च ।
वाण्डालिका तु कण्डोलवीणा चण्डालवल्लकी ॥ १२७ ॥

काण्डवीणा कुवीणा च ढक्कारी किन्नरीति च ।
सारिका कुङ्खुणी चाथ यो दण्डोऽल्पकलस्वनः ॥ १२८ ॥
दण्डिका कारवी सृष्टा किङ्किरो जर्जरश्च सः ।
मुरजास्तु मृदङ्गास्ते त्वङ्कयालिङ्गयोर्ध्वकास्त्रयः ॥ १२९ ॥
पूर्वः पूर्वो महानेषामेतत्पुष्करमण्डले ।
व्यापारस्त्वङ्गुलीनां यो मार्जना सा त्रिधा त्वियम् ॥ १३० ॥
मायूरी चार्धमायूरी तथा कर्मारवीति च ।
घर्घरी स्याद् घर्घरिका वादने मूर्च्छना न ना ॥ १३१ ॥
स्युः षड्जर्षभगान्धारमध्यमाः पञ्चमस्तथा ।
धैवतश्च निषादश्च तन्त्रीकण्ठोद्भवाः स्वराः ॥ १३२ ॥
ते केकिचातकाजक्रुङ्पिकभेकगजस्वराः ।
दुन्दुभिस्त्वानको भेरी भम्भा नासूश्च नान्द्यपि ॥ १३३ ॥
स्याद् यशःपटहो ढक्का पटहस्त्वानकोऽस्त्रियौ ।
हुडुक्कस्तु हडक्कोऽस्त्री समौ पणवमर्दलौ ॥ १३४ ॥
वाद्यप्रभेदा डमरुमड्डुडिण्डिमझर्झराः ।
तिमिलाटट्टरीवेध्यालुम्बिकाकुञ्जिकादयः ॥ १३५ ॥
वादित्रलगुडे कोणो न नपुं शारिका स्त्रियाम् ।
तूर्योऽस्त्री वाद्यनिर्घोषे वादित्रं वादनञ्च तत् ॥ १३६ ॥
तूरकामध्वजौ चाथ सायन्तूर्येऽक्षताडनम् ।
संवेशने तु भ्रुकुटः प्रकटः प्रतिबोधने ॥ १३७ ॥
पटहाडम्बरौ युद्धे मङ्गले प्रियवादिका ।
देवतार्चनतूर्ये तु धूमलोऽस्त्री बलिर्न षण् ॥ १३८ ॥
क्षुण्णकं मृतयात्रायामर्धतूरो रणोद्यमे ।
नटोत्साहनमङ्के स्यात् पूर्वरङ्गास्त्वतः परे ॥ १३९ ॥
प्रत्याहारोऽत्र कुतपविन्यासे कुतपः पुनः ।
वाद्यवादकसामग्र्यामारम्भः गीत्युपक्रमे ॥ १४० ॥
निवेशने गायिकानां न पुमानवतारणम् ।
लोकपालार्चने दिक्षु करणीपरिवर्तनम् ॥ १४१ ॥
नन्दी चारी महाचारी कथा सूत्रं प्ररोचना ॥ १४१½ ॥

इति भगवता यादवप्रकाशेन विरचितायां वैजयन्त्यां
भूमिकाण्डे शूद्राध्यायः ॥ ९ ॥

तृतीयो भूमिकाण्डः समाप्तः ॥ ३ ॥